

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

In Amos, Abdiam, Et Ionam Prophetas, Commentarij Francisci Lamberti Auenionensis

Lambert, François

Argentorati, 1525

VD16 B 3868

Capvt Qvintvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35983

COMMENTAR. CAPVT V. 40

per quos aere, & aerea cuncta intelligit, & annunciat homini suo spiritu cloquium suum, illius ueritatem & ger-
manum sensum referando, quod a se ipso nemo potest,
uel ut septuaginta habent, annunciat in homines Christum
suum. Producit matutinam nebulam, & omne humidum:
graditurque super excelsa terrae, quod omni altitudine praecel-
sior ac sublimior sit. **Nomen autem eius est, DOMINVS,** sub quo omnes: **Deus,** praeter quem nullus: **Exercituum,** ab ipso enim est omnium exercituum conclusio, & uictoria. **Quod uerbum** multoties in arcanis li-
teris replicat, ut nullus puet, quod a se ipso quenquam uic-
erit. ipsi ergo summo pro omnibus gloria semper.

CAPVT QVINTVM.

Capitis Summarium. Primum: **Israëis casum** & e-
uersionem in proximo futuram adserit. **Secundo,** impi-
os ex **Israël ad resipiscentiam** commonefacit, eos durius
carpens. **Tertio,** maximum eorum scelus, nempe odium
Prophetarum describit. **Quarto,** propter idem scelus,
& pauperum oppressionem, eos nihil prospere facturos
adseuerat. **Quinto,** illis comminatur uerbi defectum. **Se-**
xto, prænunciat ubique futurum planctum. **Septimo,**
prophetat in derisores uerbi, & dici **Domini mala** descri-
bit. **Octauo,** **Deus** dicit se nolle placari ullis eorum ope-
ribus, sed eos omnino in captiuitatem ituros.

Pars

Audite uerbum istud, quod ego le-
uo super uos planctum. Domus
Israel cecidit, & non adjiciet, ut re-
surgat. Virgo Israel proiecta est in
terram suam, & non est qui suscitaret eam.
Quia hæc dicit dominus deus. **V**rbis de qua
egrediebantur mille, relinquentur in ea cen-
tum, & de qua egrediebantur centum, relin-
quentur in ea decem, in domo Israel.

Super domo Israël planctum leuauit, seu adsumpsit
Propheta, non dubium quin iubente Deo, prout hæc
à Deo esse passim adseuerat. Idcirco præcipit, ut au-
diant. **Q**uid est autem quod luget? **N**onne cum magis la-
tari oportuit, pro incredulorum iustissima punitione?
Scriptum quippe est: **L**etabitur iustus cum uiderit uindictam,
manus suas lauabit in sanguine peccatoris. **P**sal. 57.
Letabatur indubie in iustissimo Dei flagello, sed lugere
quod tam increduli essent, ut pro eorum incredulitate &
abominationibus, forent à terra sua propellendi, & reg-
num Israël euertendum, hoc quippe interest, inter pios &
impios, pro eiusmodi lugentes, quod pii seu iusti, ob flagel-
lorum causas, nempe incredulitatem & fructus eius inge-
munt, iniustos uero, non ista, sed sola flagella ad plan-
ctum mouet. **S**anctus fuit luctus **H**ieremie in **T**hrenis, et
Ezechiels

Ezechielis, super Tyrum. Ezech. 27. & super Pharaonem Ezech. 32. Planctum autem, prophetiam ad lucrum prouocantem uocat. Sed quis est hic planctus?

Domus Israël &c. Hoc est, quod apud Oseam capite primo ait Dominus ipsi Osee, de filia sua: **Voca eam absque misericordia, quia non addam ultra misereri domui Israël.** Nimirum à tempore, quo sub Osee Rege in Assyrios translati suere, quarto Regum 17. non fuit restitutum fastigium regni Israël, neque iuxta carnem restituetur. Quod aperte dicit: **Domus Israël cecidit, & euerfa est, ab Assyrijs uicta, non adiciet ultra, ut in priorem statum suscitetur.** Virgo plebs Israël, quam scilicet oportuit esse purissimam, perfecta est in terram suam, in terra propria uicta est, ac contrita, & nemo erit qui suscitet eam. **Non Deus, quod oppositum decreuerit, & decretum eius mutari non possit: non etiam homo, quod nemo possit eum liberare, quem DEVS captiuum esse uoluerit.**

Porro eiusmodi apertius indicat, dicens: **Vrbs de qua &c. Sensus est: Tam grauis erit tribulatio Israël, tamque multi occidentur & captiuabuntur, quod in uniuersis ciuitatibus, oppidis, & uiculis eius paucissimi relinquentur.**

Obserua, domum Israël, maxime ob id in sacris literis uocari aliquando uirginem, quod typum sancte Ecclesie gessit, & ideo populus Domini uocaretur. **Itidem ob CHRISTVM ex ea nasciturum, & legem illis**

F illis

FRANC. LAMB. IN AMOS

illis commissam, ac sanctos, qui in eis plus quam in reli-
quis gentibus fuerunt.

Obserua quoque, quod tametsi **Israël** domus corruerit iuxta carnem, uera tamen domus **Israël**, id est, electi, tam **Israël**, quam aliarum gentium, perire minime poterunt, quod illos Pater summus, filio suo, **Domino IESU CHRISTO**, ab eterno tradiderit: & omnis quem dedit ei Pater ipse, ad eum ueniet, & illum foras minime eijciat. Ioannis sexto.

PARS SECVNDA.

Propterea hæc dicit Dominus Deus domui **Israël**: Quærite me, & uiuetis, & nolite quærere **Bethel**, & in **Galgalam** nolite intrare, & in **Bersabee** non transibitis, quia **Galgala** captiua ducetur, & **Bethel** erit inutilis. Quærite Dominum, & uiuite, ne forte comburatur domus **Ioseph**, ut ignis, & deuorabit, & non erit qui extinguat **Bethel**.

Misericors Deus, ineffabilis bonitatis sue obliuisci non potuit. Proinde mox ubi **Israël**is euersionem prædixit, eundem ad resipiscendum commonefacit, dicens Quærite

COMMENTAR. CAPVT V. 42

Querite me &c. Premisit autem: Propterea, perinde atque illi diceret: Quia uides tibi fore proximam, horrendam manum Domini, conuertere ad me, ut misericordiam consequaris.

Porro is querit Deum, qui eum solum imprimis, & nihil nisi in eo concupiscit, & amat. Item querit Dominum, qui illi fedit, & haeret toto corde sermonibus eius, ac quicquid ab illis diuersum est, abominatur. Quisquis autem sic querit Dominum, uiuet. Vnde & ait: Querite Dominum, & uiuetis, & nolite querere Bethel, adorando, & inuocando uitulum aureum, quem ibi posuerat Hieroboam filius Nabath. 3. Regum. 12. Et in Galgalam urbem Idolis plenam, ut multis locis apud Oseam, & capite praecedenti diximus. Et in Bersabee, in qua etiam erant Idola: non transibitis, ut non inficiamini idololatria eius. Quia Galgala, eius scilicet habitatores, captiui ducentur, & Bethel erit inutilis, hoc est, euerteretur: uel ut alius quidam uertit: erit ad peccatum, hoc est, abominabilis, ideoque euertenda, & abijcienda sicut peccatum.

Recte, posteaquam illos admonuit, ut Dominum quererent, praecipit idololatriam summe uitari, quod nemo possit Deo pariter seruire & idolis. Seruit autem idolis, qui alienis a Deo fedit. At Deo & hostibus suis fidere & adquiescere quis potest? Idolis seruiunt, omnes Dei sermonum contemptores, Antichristi, & pseudoprophetae, sectarumque amatores, qui nunquam prius Deum uere quaerunt, quam ab impietate defecerint.

F 2 Inculcant

FRANC. LAMB. IN AMOS

Inculcant autem dictum sermonem, nempe, ut **DOMINUM** quærent, quo destructo in eis peccato, ex fide uiuerent, & mors seua nihil eisdem officere posset. Antequam comburatur ut domus, Ioseph, id est, Israel, qui idcirco nunc nomine Ioseph capitur, quod primus eorum **Rex** Hieroboam, fuerit ex tribu **Effraim** filij Ioseph. Et hic ignis sæuissime Dei manus, deuorabit, hoc est, absument, euerdet, demolieturque Bethel, & non erit qui extinguat. Nemo enim liberare potest, à flagello, quod **Deus** auferri noluerit.

Qui conuertitis in absynthium iudicium, & iustitiam in terra relinquitis. **Faciendem** (supple, relinquitis) **Arcturum** & **Orionem**,

& conuertentem mane in tenebras, & diem in noctem mutantem,

Qui uocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ. **Do-**

minus nomen eius. **Qui** subridet uastitatem super robustum, & depopulationem super potentem adfert.

Quos maxime præscriptis malis adficere uoluerit, & quos adloqueretur, palàm facit, dicens: **Qui** conuertitis &c. Sic capitur: **Vos** maxime adloquor, qui iudicium conuertitis in absynthium, illud peruertendo, & de pauper

de pauperes amaritando, & opprimendo. Et iustitiam
ueram que est ex fide, & que ex ea fiunt, relinquitis. Hoc
est. Ad hoc minime adnitimini, ut ex fide, & secundum
uerbum meum uiuatis, & operemini.

Relinquitis quoque facientem **Arcturum** &c. **Arctu-**
rus constellatio est, septem stellis constans, & ad polum
Septentrionis se uolucns, quam **Astrologi**, uersam **maio-**
rem, rustici uero, maxime apud **Gallos**, currum **Caroli** uo-
cant. **Orion** itidem constellatio est, hyeme exoriens, &
suo ortu tempestates excitans. **His** locis **Deus** uniuerso-
rum conditor adseritur: unde & **Septuaginta** posuerunt:
Qui facit omnia &c. **Ipse** uocat aquas maris, in uapo-
ribus humidis ipsas eleuando, & effundit illas, dum pluit.

Qui subridet &c. **In** **Hebræo** habetur: **Qui** ui-
lentat fortem, quod est, dum illum reprimit, ne faciat
quod intendit, etiam si multa uastat. **Quod** faciens,
quid aliud, quam subsannat, & deridet conatus eius, ac
uastitat eam ab eo factam? **Nimirum** cum ipsos uastato-
res euertit, & in eos depopulationem adfert, qui reliquos
depopulari uoluerant, illos recte subridere dicitur.

Obserua, id commune, ac summæ curæ semper fuis-
se **Prophetis** **Dei**, ut eius potentiam & magnitudinem
predicarent, quod nullibi non offendes, si eorum scri-
pta diligenter perspexeris. **In** hoc autem **Propheta** id
sublimiter deprehendes, tam in præcedentibus, quam in se-
quentibus. **Propterea** & hic dicit: **DOMINVS**
nomen eius, ut sciant omnes, quod præter eum nullus est,

F 3 qui non

FRANC. LAMB. IN AMOS

qui non subijciatur alicui. Omnes siquidem illi sub sunt. Et alij quicunque, si cum eo conferantur, & si summi Reges sint, eius respectu, Domini nequeunt adpellari.

In eo denique, quod uastitatem subridere dicitur, obserua, quod omne flagellum, est risus quidam in conspectu **DOMINI**, hoc est, facile quiddam, quod mox quasi risum excitare, & excitatum mox sedare potest, quemadmodum & risus hominis, facile & prouocatur & reprimitur. Ideo nemo frangatur, cum uidet horrendæ manus **Altissimi** uastitatem. Nimirum illi est facillimum, uniuersa quæ uastata sunt, restaurare. Precandus est igitur, multa cum fiducia bonitatis suæ, & nihil dubitandum, quod nunquam obliuiscitur misereri, sedabitque è uestigio à fidelibus suis omnem tumultum, laxabit captiuitatem, pacabit diuisa, restituet perditâ, restaurabit euersa, & omnino auferet omne malum. Siquidem ipse est qui percutit, & sanat: excæcat, & inlustrat: captiuat, & liberat: pauperem, facit, & ditat: mortificat, & uiuificat: deducit ad inferos, & reducit: humiliat, & subleuat, à quo, per quem, & in quo omnia, ipsi gloria & imperium in sæcula seculorum.

Amen.

P A R S   T E R T I A .

Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte, abominati sunt,

Aegris reproborum, carnaliumue oculis, odiosa est gloriosa ueritatis lux, quæ est non ferenda iniquitas & abominatio coram Domino, eo quod immaculatum salutis æternæ sermonem, pro mendacijs execrabilibus abijciat, eaq; ratione, diuinæ misericordiæ fontem sibi ipsi occludant. Ideo filijs Israël, id pro iniquitate grauissima imputatur, quod senes ac iudices Dei loco positos, & in urbium portis, iuxta ueterum consuetudinem, & mandatum Domini, Deut. 16. ad iudicandum populum sedentes, odirent, eorum correptiones neuiquam ferentes, partiq; insania abominarentur perfecte loquentem, hoc est, ueros Prophetas, quorum locutio idcirco perfecta dicitur, q̄ solum & eundem perfectiss. Dei sermonem annuncient.

Porrò olim in portis sedebant iudices, uolente Domino, quo facilius uniuersorum causas definirent, & absque difficultate à populo reperirentur, ut scias necessum fore, ut qui populorum iudices facti sunt, ad sedandum quicquid exortum fuerit questionis, sint promptissimi. In ipsis etiam portis fiebat correptio, quod illam, ubi populum contingit, in palam fieri opus sit. Quod enim pro multis facit, à multis agnoscatu necesse est.

PARS QUARTA.

FRANC. LAMB. IN AMOS

Idcirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem,
& prædam electam tollebatis ab eo, domos
quadro lapide ædificabitis, & non habitabi-
tis in eis: uineas plantabitis amantissimas,
& non bibetis uinum earum, quia co-
gnoui multa scelera uestra, & for-
tia peccata uestra. Hostes iu-
sti, adcipiètes munus,
& pauperes de-
primentes in porta.

Vide, quàm zelet Dominus pro pauperibus suis, et
in hostes ac cõemptores ueritatis suæ, duram iudi-
ciam faciat. Per pauperes intellige adflitos om-
nes, eos præsertim, qui Dei causa adfliguntur & calcan-
tur. itidem per pauperes capiuntur uniuersi fideles, qui ue-
re humiles ac spiritu pauperes sunt. At textus clarus est,
ex quo Dei iudiciorum æquitatem meditare, nempe, quòd
raptorum opera euersurum se prædixit. Domos, inquit,
ædificabitis lapide quadro, preciosas, multo sumptu, &
non habitabitis in eis &c. Contradicit namq; Deus ope-
ribus eorum, ut nihil prosperum efficiant. Nam tamen si
aliquãdo in tẽpus aliqd esse uidetur, exaltentur q; ut cedri
Libani, sicut fumus, & in puncto deficiunt. Vidi impium
(ait Dauid Psal 36.) superexaltatum, & eleuatum sicut
cedros Libani. Et transiit, & ecce non era. Contr. pij
& fideles, sunt tanquam lignum plantatum iuxta aquas,
quod

COMMENTAR. CAPVT V. 45

quod ad humorem mittit radices, & in tempore siccitatis, non erit sollicitum. Hier. 17. sed erit uride, fructumq; suū dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, et omnia quecumq; faciet, prosperabuntur. Psalmo primo.

Quia cognoui, uidi, sciui, multa scelera uestra, fortia, obstinata, graua, enormia, peccata uestra. Qui estis hostes iusti: hoc est, iustitie. Iusti, non est adiectiuum, sed substantiuum. Adcipientes munus, ad peruertendum iudicium, contra prohibitionem Dei excelsi, qui ait Exo. 23. & Deutero. 16. Non adcipias personam, nec munera, quia munera excæcant oculos prudentum, & mutant uerba iustorum. Et pauperes deprimentes in porta: in qua sedebant, ad populum iudicandum. Per id liquet, hunc locum esse aduersum impios iudices, & rectores populi.

PARS QVINTA.

Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum.

Qui Dei sermonibus contradicunt, recte illis priuantur, & crudelissimo cæcitatibus flagello puniuntur. Vides hic causam, propter quam, in cæco & mendaci naturali sensus iudicio relinquitur, & ueritatis sermo à Prophetis aufertur. In tempore, inquit, illo tacebit prudens, Deo auferente uerbum, aut nolens effundere sermonem, ubi uidet, quod nō auditur, sicut præcipitur

F 5 Eccle

FRANC. LAMB. IN AMOS

Ecclesi. 32. Nemo enim prudens tum loqui dignatur, cum uidet eloquia sua non audiri, sed abijci et floccipendi, quod & Prophetæ sancti faciunt, ubi liquido cernunt, non nisi in improprium uerbi, uerbum ipsum prædicari.

Porro, ubi silentur ueritatis eloquia, necesse est, omnia esse perturbata, confusa, plenaq; mendacijs. Mox abiungunt impie Dæmoniorum, impostorūque doctrina, & Dei ueritas pro mendacio habetur. Demum, iuxta uerbum & doctrinam, quæ à populo suscipitur, mores quoque eius aptantur, & dies mali fiunt, in eis scilicet multa regnat impietas atque malitia. Et quo magis siletur ueritas, eo tempora fiunt deteriora, & Dei Prophetis indignior mundus fit. Ideo præsentē hoc malo tempore, prudens uerbi minister silet, donec propitio **D O M I N O**, redeant tempora meliora. Prudens quoque silet, cum illi uerbum non tribuitur, quod annunciet.

Hoc fuit iudicium præcedentium seculorum, quod donec tempora mala implerentur, prudentes & Prophetæ non habuerunt uerbum Domini, & ideo siluere. Nam quia non multo post Apostolorum tempora, fuerunt absque numero pietatis hostes, abominantes illos, qui perfracta Dei eloquia adseriebant, suscipientesq; mendacia, somnia, ac figmenta sua, ac secundum illa uiuentes, abscondit sensim Deus ueritatem suam à prudentibus, ita ut non aliud, quàm hominum traditiones & mandata docerent, quibus populum sanctum à Dei lege auerterunt, & in lucrum

luerunt in hunc usq; diem pestifera errorum secula, sicut nullus sane mentis, non aperte uidet. At de his latius egimus, libro de causis excacationis, eorundem seculorum.

PARS Q. VINTA.

Querite bonum, & non malum, ut uiuatis, & erit Dominus Deus exercituum uobiscum, sicut dixistis. Odite malum, & diligite bonum, & constituite in portis iudicium, si forte miseretur Dominus Deus exercituum, reliquijs Ioseph.

Inculcat Deus clementissimus, ut respiscant, odientes malum, & adherentes bono. Rom. 12. Querit bonum & illi heret, qui soli deo fedit, que madmodum paulo ante uidimus, ibi querite, me & c. Explicite autem dicit, querite bonum, & non malum, quod bono & malo, non possit quisquam simul adfici, nec duobus aduersis dominis, quisquam seruire ualeat. Matth. 6. & Lu. 6. Voluit autem ab eis queri bonum, ut uiuerent, uera uita, que est ex fide, eo quod quisquis uere credit, quod est querere bonum, fide uiuat, itidem ut uiuerent, hoc est, ne perderentur, & interirent.

Et erit dominus & c. Quemadmodum Christo predicante, illi gloriabantur, quod dei & Abrahæ filij essent, ita & tum. Proinde ait Deus. Vos dicitis, quod sum uobiscum

FRANC. LAMB. IN AMOS

biscum, sitisq; populus meus, quod esse non potest, dum sic odio habetis corripientes in portis, ut etiam nullum qui recte iudicet illic constituatis, ac dum heretis malo, & Prophetas ueritatis persequimini. Querite infelices bonum, illudq; diligite, malo autem abrenunciate. In portis uero iuxta praeceptum meum. Deut. 18. Pios iudices constituite, qui uos iudicent, & doceant, non alioqui quam secundum uerbum meum. Tum dominus Deus exercituum, erit uere uobiscum, sicut dixistis. Est nobiscum Deus, cum nobis auxiliatur, & nos in gratiam recipit. Nobiscum autem non dicitur esse, cum nos reprobat, ac in flagellis & aduersis deserit.

Odite, ait deniq; malum & c. si forte misereatur & c. Septua. habent ut misereatur & c. Domus Ioseph, hoc est Israel, qui idcirco Ioseph dicitur, quod iniquitates domus Effraim filij Ioseph imitatus est, haec iniquitas, est uitulorum cultus, a Nyeroboam Effrateo excogitatus.

PARS SEXTA.

Propterea haec dicit Dominus exercituum dominator. In omnibus plateis planctus, & in cunctis quae foris sunt, dicetur: Veh, Veh. Et uocabunt agricolam ad luctum, et ad planctum, eos qui sciunt plangere. Et in omnibus uisus erit planctus, quia pertransibo in medio tui dicit Dominus.

Toties

Toties adhortatus est Israëllem ad querendum bonum & salutis consilia eidem præbuit, quæ impij & carnales abominabantur, & audire nolebant. Ideo subiunxit, re-
ctum domini cōtra illos iudicium, dicens: Propterea hæc dicit Dominus &c. Sensus est. Tam grauis intus & ex-
tra erit tribulatio, ut prouocentur ad luctum & planctū in omnibus uijs, hoc est, ubiq; agricolæ ob fruges absum-
ptas, uinitores ob uini defectum, & alij singuli, ob da-
mna quæ sentient. Et his qui arte plangunt, tribuetur a-
bunde ansa, unde lugubria canant. Quia pertransibo in medio tui, omnia uastans & destruens. Sic transiit Do-
minus nocte per terram Aegypti, omnia primogenita percutiens, Exod. 12.

PARS SEPTIMA.

Veh desiderantibus diem Domini. Ad quid eam uobis? Dies Domini ista, tenebræ & non lux.

Tempus quo Deus aliquid magnum facit, dies Do-
mini appellatur. Ideo tempus, quo secundum quod
à multis erat prophetatum, Regnum Israël destru-
endum erat, diem Domini hoc loco uocat. Quem dum nō
nulli è Prophetis prænunciarent, impij subsannantes,
dicebant. Quando ueniet hic dies Domini? Sic & impij
è Iudeis, Hieremia de Hierosolymæ euerfione prophetan-
ti, dicebant

ti, dicebant. **Hiere. 17.** Vbi est uerbum domini? Veniat.

De eiusmodi ergo incredulis, & ueritatis subsannato-
ribus ac derisoribus ait. **Veh** desiderantibus diem **Domini**, hoc est, incredulis loquentibus more optatum. Veniat
dies illa. **Ad** quid eam uobis? **Qu.** d. Si sciretis decretum
Dei, & quam terrenda erit dies ista, nihil tale diceretis.
Nimirum in ea erunt malorum tenebrae, & non lux ali-
cuius consolationis.

Obserua, quod impossibile est, carnales non subsanna-
re, aut corde saltem non spernere, & odire, impolluta
eloquia **Dei**, quod absq; **Dei** spiritu nemo illis credere pos-
sit. ideo si absq; ipso spiritu, quispiam eadem se concupi-
scere & amare adserit, mendacium loquitur, & hypo-
crita est.

Quomodo si fugiat uir à facie leonis,
et obcurrat ei ursus, et ingrediatur domum,
& innitatur manu sua super parietem, &
mordeat eum coluber. **Nunquid** non tene-
brae dies **Domini**, & non lux, & caligo, &
non splendor in ea?

Quidam specialiter definiunt, quae per leonem, ur-
sum & reliqua hic posita, sint capienda. **Sed** quis satis
haec nouit? At certum est, spiritum sanctum ex his uoluisse
praesignare, terribilem fore praesatam diem. **Tot** namq;
malis plena fuit, ut dum ab uno se putarent liberari, in ali-
ud deciderent. **Quemadmodum** si quis leonem fugiens, in-
uaderetur, à crudeli urso, fugiens autem ursum à colubro
morderetur,

morderetur, sicq; uitans malum unum in aliud decedit. **Ex** quibus probat, quod prädixerat, nempe quod dies **Domini** tenebræ, & non lux &c. **Hec** de carnalibus ex **Israël**, quæ uere de uniuersis incredulis et hypocritis capiuntur. Nam quid omnis eorum conuersatio, nisi perpetuus casus, à malo in malum, atq; à scelere in scelus, etiam si id per cæcitatem non sentiant? **Multa** enim sunt peccatorum incredulorum, scil. flagella. **Psal. 31.** Soli quippe increduli peccatores & iniusti dicuntur. **Cæterum** quod ad fideles spectat, fide illis peccata remittuntur, & non imputantur, unde iusti, sancti, beatiq; dicuntur. **Nunc Psal. 31.** Beatorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. **Beatus** uir cui non imputauit Dominus peccatum. **Ob id Paulus** de ipsis ait. **Roma. 8.** Nulla est condemnatio, his qui sunt in **Christo IESU.**

P A R S O C T A U A.

Odi & proieci festiuitates uestras, & non capiam odorem cœtuum uestrorum. **Quod** si obtuleritis mihi, holocaustomata & munerera uestra, nō suscipiam, & uota pinguium uestrorum, non respiciam. **Aufer** à me turmultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam.

Hic abiicit omnia, per quæ hypocritæ & increduli, in erroris spiritu, se putant apud deum misericordiam consequi

sequi posse. Et primum quidem festiuitates. Secundo congregaciones. Tertio uictimias. Quarto cantica. Simile ferè habes, sed paulo copiosius, Esa. i. Solennitates uestras odiuit anima mea &c. Nac omnia quantumlibet à Deo instituta ei displicuere, quod absq; spiritu & fide essent. Quod si ita est, quid putas de his esse, quæ simul et absq; fide, & non Dei, sed nostro instituto facimus? Eiusmodi impietatibus laborauit totus Christianorum orbis seculis multis. Proinde solennitates nostræ execrabiles fuisse coram Domino, in quibus si alio quouis tempore, Deo & ueritati summe contradicitur, & illius sacratissima iussa calcantur, id tum uel multo maxime fit.

Demum Synodos, conuentus, siue consilia nostra abominatur, quod ad eius Ecclesiam spectare non possint. Dicebamus olim, à spiritibus impostoribus seducti, & sine Dei eloquiorum testimonio: Sacrosancta generalis Synodus. N. in spiritu sancto legitime congregata, uniuersalem Ecclesiam representans. Rectius autem & uerius dixissemus: Prophana & eadem abominabilis Synodus. N. in spiritu Satanae, subdole congregata, uniuersalem Antichristorum synagogam representans. Nam quomodo sacrosancta, in quibus ferè nihil, quàm prophana aguntur? Quod si contingit aliquid agere de celestibus, omnia prophane & sine uera pietate aguntur. Quomodo autem congregata in spiritu sancto, cum uniuersa contra eundem spiritum definire præsumat? Demum quomodo refert Ecclesiam Dei, cum nihil agat ex Dei spiritu? olim

uerbo, quo solo **Dei** Ecclesiam regi necesse est.

Victimam quoque nostras detestatus est, et abiecit, quod à nobis conficta essent. **Fecimus** è salutis testamento et signo, sacrificium, quod non licuit, et nos ipsos **Deo** minime sacrificauimus, in odorem suauitatis, quod ad salutem necessum fuit. Proinde recte de nobis prescriptus de uictimis sermo, non minus quam de carnalibus ex **Israël** capitur. **Uidem** et quæ de eisdem **Esaiæ**. 1. **Malach**. 1. et 2. habentur, de quibus plenius **Malach**. 1. **Deo** uolente agemus.

Ceterum, quod ad **Cantica** et organa hactenus in **Ecclesijs** habita pertinet, quis adseret illa grata fuisse **Deo**, cum sine **Dei** uerbo et fide, ac incomparabili superstitione, omnia essent, et hi præ cunctis, **Antichristi** et hypocrite fuerint, qui magis hæc frequentarunt? **Risus**, ioci, detractiones, cachinni, aliorum contemptus, et id genus alia multa, præter id, quod eorum cor longè est à **Deo**, inter psallendum apud eos ordinarij sunt. **Ipsam** quoque psallendirationem, quæ ab intus est, et quam **Deus** maxime exigit, spernunt, et quid psallant nesciunt, bestie insignes. **Et** quis enumerare sufficeret abominationes eorum, qui tantum multiloqui sunt, sapientiam **Dei** nescientes, quibus sat est, si ab alijs multum orasse putentur. **Qui** ergo fieret, ut placerent **Domino** cantica eiusmodi perditis gentis? **Benedictus** **Dominus**, qui electos suos, ab eisdem nunc dignatur facere alienos. **Siquidem** tanta in illis impietas est, ut nõ minus, quin potius multò magis, ipsis, quam olim **Israëlitis**, dictum non dubitem: **Aufer** à me tumultum
carminum

FRANC. LAMB. IN AMOS

carminum tuorum, & cantica lyre tue non audiam. **Tu**
multum uocat, quod sine spiritu clament, & ululent. **Hic**
tumultum precipit auferri, quem reprobis, & dicit se non
auditorium lyre cantica, hoc est, non grata habiturum.
Et reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia,
quasi torrens fortis.

Sensus est: Manifestissime iudicaberis, & multo impetu,
ac quemadmodum aquarum inundationes subito irruunt,
& terram implent, ita & tu malis impleberis. **Et**
iustitia, id est, punitio iustissima, reuelabitur subito & uehementissime,
sicut torrens magnus & fortis, suo impetu
quæ occurrunt, uastans.

Recte autem ipsum incredulorum & hypocritarum
iudicium, aquæ inundanti ac forti torrenti adsimilatur:
nam quemadmodum hæc sepe, dum nihil tale speratur, su-
perueniunt, ita & iudicium Dei, subito super impios cadit.
Sic Dei misericordia reuelari incipit, & sensim profusus
reuelabitur iudicium Antichristorum.

Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi
in deserto quadraginta annis, domus Israel:
Et portastis tabernaculum Moloch
uestrorum, & imaginem Idolorum
quæ fecistis uobis. **Et**
migrare uos faciam trans Damascum,
dicit Dominus, Deus exercituum
nomen eius.

Liquet

COMMENTAR. CAPVT V. 10

Liquet Num 7. Principes tribuum duodecim, ad Dei imperium munera & animalia sacrificanda, in tabernaculi dedicatione obtulisse, & præter idem tempus non dubium, quin & aliâs sacrificia et uictimas imolarunt. Quid est ergo, quod hic dicit: Nūquid uos ò domus Israël, obtulistis mihi in heremo annis quadraginta hostias et sacrificiū? Magna profecto difficultatis est hic locus, etiā si nō nullis facilis uideatur. Nimirū non euacuatur hic scrupulus, per id quod quidam ait: Pauca p̄ totos quadraginta annos obtulerunt, et quod parū est, pro nihilo supputatur. Neq; prioribus quadrat, quod Rabbi Solomon & alij cum eo, uolunt hic, portastis pro portabitis esse positum, adserētes, quod sit propheta, q̄ *Israēlitæ* cū in *Assyrios* captiui ducerentur, cogentib; aduersarijs, esēt portaturi idola, que coluerant, ut agnosceretur, q̄ per ea ab *Assyriorum* manu, seruari non possent. Huic quippe enarrationi non cōuenit huius textus allegatio à *D. Stephano. Actorum. 7.*

Igitur, quo facilius hic locus & similes capiantur, est obseruandum, quòd duplices fuere *Israēlitarum Patres*, itidem & duplices ex eis filij. Primi Patres fuere sancti, nempe, *Abraam, Isaac, Iacob, Moses, Dauid,* & similes, & post eos *Apostoli sancti*, ac primi *Christi discipuli*, ac quotquot uerbi sancti ministerio, *Ecclesiæ filios* congregant: eorum autem filij, quotquot illorum fidem secuti fuerunt, atq; sequuntur. Secundi, *Patres carnales & increduli* extiterunt, nempe hi, qui à principio *Mosi,* & *Prophetis,* ac *Apostolis Dei* obstiterunt, quorum filij sunt, quicumq;

eorum infidelitatem sunt imitati. **Primi Patres** in Scripturis passim adpellantur, sancti, iusti, **Propheta dei**, **Patriarcha**, **senes populi Dei**. **Esaie. 3.** **Annunciantes pacem & bona.** **Esaie. 10.** **Præpositi iustitie.** **Esaie. 60.** **Qui simul cum eorum ueris filiis uocantur,** sponsa & amica **Dei.** **Canti. 4.** **Concilium iustorum.** **Psal. 110.** **Montis domus Domini,** in uertice montium, **Esaie. 2.** & **Mich. 8.** **Domus Iacob,** siue **Israël,** **regnum Dauid & solium eius.** **Esa. 9.** & **Luc. 1.** **Domestici Dei,** & **sanctorum ciues.** **Ephes. 2.** **Ecclesia sanctorum.** **Psal. 88.** **Lapides uiui.** **Pet. 2.** **genus electum,** et **populus ac ciuitas Dei.** **Psal. 100.** **Fideles terræ.** **Psal. 80.** **Vinea electa.** **Hier. 2.** **Vinea Domini Saboth.** **Psal. 79.** & **Esa. 5.** **Generatio querentium Deum.** **Psal. 24.** **Congregatio,** quã possedit ab initio. **Psal. 73.** **Quorum filij uocantur specialiter,** semẽ uerũ, **electæ dei uineæ.** **Hier. 2.** **Germen eius delectabile.** **Esa. 5.** **Semen Abrahæ.** **Act. 3.** & **Rom. 9.** **Promissionis filij.** **Rom. 9.** & **Gal. 3.** **Filij lucis.** **Luc. 16.** **Filij nati ex Deo.** **Ioã. 1.** **Nati ex spiritu.** **Ioã. 3.** **Secundum quoq; Patres,** cum eorũ filijs, nominib. præscriptis oppositiß. adpellantur, quæ pius lector nullibi in sacris literis non offendet. **Verum id tantum recensere uoluimus,** quod **impij adpellantur,** uiperæ: eorum autem filij, **semen impiorum,** & **genimina uiperarum.**

Porrò, quemadmodum sancti qui nunc sunt, **promissionum ac benedictionum olim sanctis reuelatarum sunt filij,** ita **impij & genimina uiperarum,** filij sunt **maledictionum primis eorum uiperis,** hoc est, **progenitoribus cognationum**

entium, ac contra eos reuelatarum. Et quemadmodum electi participes sunt omnium timentium Deum. Psal. 118. etiam eorū qui praeceperunt, et quae à reliquis sanctis sunt facta, ipsi quoque fecisse dicuntur, quòd illis placeant, ita reprobi, carnales, et increduli, participes dicuntur, omnium qui parisi sunt animi, etiam eorum qui illos antecesserunt, et quae ab eis facta sunt, ipsi quoque fecisse dicuntur, eo quòd adprobent, et illis placeant, quae alij perperam gesserunt. Proinde scribis et Phariseis ait Dominus Lu. 11. Veh uobis, qui aedificatis monumēta Prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quòd cōsenseritis operibus patrum uestrorum. Quoniam illi quidem occiderunt eos, uos autē aedificatis eorum sepulchra. Quia enim non minus odiebant ueritatē homicidis illis, et in hypocrisi eorū sepulchra aedificabant, quasi non illis peiores essent, patrumque suorū homicidijs, et laudem, et questum à plebeculis uenabantur, recte eisdem consensisse dicuntur. Verum hunc locum apud ipsum Lucā latius enarrauimus. Pari ratione carnales et increduli ex Israël, qui Amos temporibus erāt, pro erratis et immundicijs suorum progenitorum, ab ipso carpuntur, quia parisi et animi et uitae essent, ac quae ab alijs facta erant, modis omnib. adprobarent. Ait autem: Nunquid hostias et c. Perinde atque diceret: Minime. Nam tametsi in faciem multa obtulerunt patres uestri, et uos in illis toto quadraginta annorum tempore, ueruntamen tam impure fuerunt ipsae uictimae uestrae, ut pro nullis coram me haberentur. Externe quidem

¶ 3 offeretis

offerrebatis, sed absq; fide, spiritu, & ueritate. Quorum
autem eiusmodi hostiæ coram me, qui ueritatem semper di
lexi. Psal. 50. & proborenes & corda. Hier. 11. ac corda
psa maxime à seruis meis exigo? Ergo non obtulistis mihi
in ueritate, sed in mendacio. Indubie quidem fideles nō mil
li, hostias mihi suauissimæ cum me corda eorum cōmone facien
te obtulerunt, sed hi nō fuerunt patres & uiperæ, à quibus
geniti estis. Vos ex patre Diabolo, ac uiris diabolicis profe
cti estis, cum quib; pleni estis mendacio, & omni impietate.
Et cum adsereretis, q; mihi offerretis uictimas uestras,
simul portastis, id est adprobastis, amastis, suscepistis, aut
ut Septua. habent, adsumpsistis, ad adorandum, uestre blo
loch, id est idoli Moabitariū, quem uobis pro Deo elegistis,
tabernaculum. i. ædem. Quicquid enim homines amant, et
bonum esse adfirmant, quasi ab eis portatur. Portastis quæ
que & adsumpsistis imaginem idolorum uestrorum (multa
enim idola coluerunt) maxime autem sydus dei uestri
Luciferum, quem pro deo coluistis, & colitis. Ferunt mo
nulli, q; Saraceni hoc idolum etiam hodie colant.

Summa: Carpit eos, quòd putarint, se simul posse co
lere Deum & idola, ac utrisque imolare. Sed nemo potest
Deo seruire & Mammonæ. Luca. 16. Et in hunc sensum
adlegatur à Diuo Stephano Actorū. 7. Et uitulum, in quo
fecerunt in diebus illis, et obtulerunt hostiam simulacris,
& lætabantur super operibus manuum suarum. Conuer
tit autem se Deus, & tradidit eos, ut colerent militiam
li sicut scriptum est in libro Prophetarum. Num uictimas
& hostias

Et hostias obulistis mihi annis quadraginta, in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sy-
 dus Dei uestri Rempham, figuras quas fecistis, ad adoran-
 dum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Hunc te-
 xtum sumpsit ex Septuaginta, qui paucis differt ab He-
 breo, tamen si eadem ueritas manet. Rempha est stella Lu-
 cifer, aut Venus. Caterum quod adiecit: Transferam uos
 ultra Babylonem, quidam putant corruptum à scriptorib-
 nec unquam à beato Stephano ita dictum, quòd neq; in He-
 breo agatur de Babylone, sed de Damasco, per quam Syri-
 am capimus: nam caput Syriæ Damascus. Esa. 7. A quorū
 sententia non omnino longe sum. Verum si quis adserit
 Stephanum non in Babylone, nolo cō-enderè. Nam
 et terra nonnulla, ad quam translati fuerè multi ex filiis
 Israël, ultra à Babylone erant, ut à Syriæ pars, maxime
 autem Medi et Persæ.

Quia ergo Israëlita Deo summi et idolis imolabant,
 eorum hostiæ execrabiles erant. Propter quod dicitur So-
 phoniae primo: Disperdam eos, qui adorant super tecta
 militiam cæli, et adorant et iurant in Melchon. Mel-
 chon idem est qui et Moloch, ne npe abominatio filiorum
 Ammon. 4. Regum 23. Qui ergo noluerit abominabilis
 esse coram Domino, idcoq; male perire, soli Deo toto cor-
 de inhereat. Frustra enim, umò in æternam pernitiam,
 multis, heu seculis, alia ab ipso Deo colunt, et in ea fiduci-
 am habuit, totus ferè Christianorum orbis. Scriptum quip-
 pe est Esaie 28. Coangustatum est stratum, ita ut alter de

FRANC. LAMB. IN AMOS

cidat, & pallium breue, utrunque operire non potest. Metaphorica locutio est, qua Deus ostendit, nunquam fieri posse, ut alienus ab eo, simul cum eo in cor hominis admittatur, ut scilicet illi simul & alijs quisquam fidat, & adficiatur, atque ut pariter in eum & alia speret, ac fiducia am habeat.

CAPVT SEXTVM.

Capitis summarium. Primo prophetat aduersum Primores ex Israël, & eorum grauisima crimina carpit, eorum captiuitatem prænuncians. Secundo, iurat se impleturum, quæ aduersum Israël prædixerat, plenius ipsa mala describens. Tertio, dicit eos impediendos, ne quicquam prosperum efficiant, & undique in eorum terris conterendos.

PARS PRIMA.

Veh uobis, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, Optimates, capita populorum, ingredientiæ pompatice domum Israel.

Nihil tam frequenter in arcanis literis reperies à domino reprobati, atq; damnari, sicut impiorum diuitum superbiam atq; tyrannidem. Nimirum uita de illos ad Deo seruiendum promptiores esse oportuit, ut felices